

List otwarty z okazji spotkania Rady Europejskiej w dniach 21-22 października 2021 roku

Pan Mateusz Morawiecki
Prezes Rady Ministrów
Al. Ujazdowskie 1/3
00-583 Warszawa

Ten sam list otrzymują także Prezydent Bułgarii Rumen Radev, Premier Czech Andrej Babiš, Premier Rumunii Florin Cițu, Premier Słowacji Eduard Heger oraz Premier Węgier Viktor Orbán.

Szanowny Panie Premierze,

Przed spotkaniem Rady Europejskiej w dniach 21-22 października 2021 r., podczas którego omawiane będzie zagadnienie rosnących obecnie cen energii, my – jako organizacje społeczeństwa obywatelskiego Europy Środkowo-Wschodniej - wzywamy do zwiększenia poziomu narodowych ambicji w obszarze działań na rzecz klimatu oraz przyspieszenia transformacji energetycznej poprzez pełne wykorzystanie potencjału efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii w naszych krajach. Jeszcze nigdy ograniczenie zużycia energii oraz szybka rozbudowa zrównoważonych i odnawialnych źródeł energii pochodzącej ze słońca, wiatru i geotermii nie było tak pilne jak teraz. To właśnie te działania są rzeczywistymi rozwiązaniami dla kryzysu klimatycznego, jak również aktualnego kryzysu na rynku gazu ziemnego powodującego dramatyczny wzrost rachunków za energię. Chcemy wezwać do zapewnienia naszym obywatelom i obywatelkom dostępu do energii odnawialnej w przystępnej cenie, w sposób, który jednocześnie pozwoli osiągnąć cele w obszarze społecznym, gospodarczym i środowiskowym.

Przełomowe ustalenia zawarte w najnowszym raporcie¹ Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC) nie pozostawiają wątpliwości, że mamy do czynienia z klimatycznym stanem wyjątkowym; tego lata w Europie byliśmy świadkami dramatycznych fal upałów i powodzi, w wyniku których wielu ludzi straciło życie. Europejski Zielony Ład i propozycja pakietu "Fit for 55"² jasno wyznaczają strategiczny kierunek koniecznego przekształcenia gospodarek i systemów energetycznych naszych krajów. Jednak kraje Europy Środkowo-Wschodniej nie przejawiają wystarczającej ambicji w zakresie swoich strategii w obszarze klimatu i transformacji energetycznej: zamiast postawienia na pełne wykorzystanie potencjału efektywności energetycznej i energii odnawialnej, brną w ślepą uliczkę, jaką jest gaz ziemny czy energia jądrowa. Wykorzystanie gazu ziemnego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w celach energetycznych wymaga inwestycji w infrastrukturę, której stworzenie pochłonie ogromne środki i będzie trwało wiele lat. Istnieje duże ryzyko, że niebawem staną się aktywami osieroconymi, czego koszty ostatecznie poniosą obywatele i obywatelki. Dodatkowo, uzależnienie od gazu ziemnego podważa bezpieczeństwo energetyczne w regionie i naraża społeczeństwo oraz przemysł na ryzyko działań politycznych i zmienności cen paliwa na rynkach międzynarodowych, jaką obecnie obserwujemy.

W 100% oparty na źródłach odnawialnych, zdecentralizowany i wysokosprawny system energetyczny jest jedyną drogą do rozwinięcia prężnej i zrównoważonej gospodarki oraz zdrowszego środowiska, przy jednoczesnym tworzeniu miejsc pracy o wysokiej wartości dodanej, zapewnieniu większej niezależności energetycznej i ograniczeniu ubóstwa energetycznego. Zamiast ponoszenia kosztów importu węgla i gazu ziemnego, system oparty o odnawialne źródła energii pozwala zatrzymać

¹ <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/>.

² Ogólny poziom ambicji pakietu "Fit for 55" musi jednak zostać zwiększony, aby UE mogła wypełnić swoje zobowiązanie podjęte w Porozumieniu Paryskim przewidującym ograniczenie wzrostu temperatury do 1,5°C; <https://caneurope.org/press-release-fit-for-55-climate-energy-eu-commission-package>.

pieniądze konsumentów w regionalnych gospodarkach i chroni ich siłę nabywczą³. Państwa członkowskie Europy Środkowo-Wschodniej mają dużo większy potencjał rozwoju odnawialnych źródeł energii niż przedstawia się to w krajowych planach i strategiach (np. Krajowych Planach na rzecz Energii i Klimatu czy Strategiach Długoterminowych)⁴.

Kraje naszego regionu powinny dokonać skoku rozwojowego i stać się liderami w obszarze energetyki odnawialnej - mogą tego dokonać przyjmując zasadę "efektywność energetyczna przede wszystkim" jako cel przenikający wszystkie strategie ekonomiczne i polityki energetyczne, a także stawiając na pełne wykorzystanie dostępnego potencjału każdego kraju w obszarze energii odnawialnej⁵. Stworzy to ogromne możliwości i korzyści dla naszych społeczeństw, gospodarek i środowiska, w tym:

- 1. Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego. Energia odnawialna może szybko i niewielkim kosztem zastąpić paliwa kopalne pochodzące z importu. Dla wielu krajów Europy Środkowo-Wschodniej rozwój OZE posiada istotny potencjał eksportowy w świetle rosnącego zapotrzebowania na energię w sąsiadujących krajach. Rozproszone odnawialne źródła energii zmniejszają ryzyko przerw w dostawach energii, pozwalają lokalnym społecznościom zachować kontrolę nad wytwarzaniem energii i czerpać bezpośrednio korzyści z tego procesu.
- 2. Tworzenie przewagi konkurencyjnej gospodarek. Inwestycje w zrównoważoną energetykę odnawialną podnoszą konkurencyjność gospodarki. Słońce i wiatr są najtańszymi źródłami energii, niezależnymi od rynku paliw i dostępnymi w każdym kraju, a w połączeniu z coraz tańszymi i powszechniejszymi magazynami energii mogą zastąpić paliwa kopalne. Oprócz bezpośrednich oszczędności na kosztach energii, przejście na energię odnawialną znacząco ograniczy zewnętrzne koszty środowiskowe i zdrowotne będące pochodną pozyskiwania i wykorzystywania paliw kopalnych, a także przyczyni się do tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości, również na obszarach wiejskich i peryferyjnych.
- 3. Umiejscowienie ludzi w centrum transformacji energetycznej. Zaangażowanie ludzi w transformację, na przykład prosumentów (osób produkujących energię na własny użytek), członków społeczności energetycznych czy inwestorów, ma zasadnicze znaczenie i powinno zyskać silne wsparcie. Stworzenie odpowiednich ram regulacyjnych i finansowych dla rozwoju społeczności energetycznych i prosumentów prowadzi będzie do sprawiedliwej (*fair and just*) transformacji przynoszącej korzyść wszystkim, tym samym oddolnie budując bezpieczeństwo energetyczne.

Dlatego też wzywamy do:

- Rozwinięcia działań prowadzących do znaczącego zmniejszenia zużycia energii w naszych krajach, szybkiego odejścia od wszystkich paliw kopalnych (od węgla najpóźniej do 2030 roku, od gazu do 2035 roku), pokrycia pozostałego zapotrzebowania na energię zrównoważonymi źródłami energii odnawialnej, przy wsparciu magazynowaniem energii. Od węgla należy odejść i zastąpić go odnawialnymi źródłami energii bezpośrednio, bez pozornych rozwiązań w rodzaju gazu jako "paliwa przejściowego", czy drogich, niesprawdzonych i niebezpiecznych technologii, takich jak wychwytywanie CO₂ czy energia jądrowa. Rola wodoru - który powinien być wytwarzany wyłącznie ze źródeł odnawialnych - nie powinna być przeceniana i powinna

³ W ramach ogłoszonego dzisiaj wezwania do działania, Climate Action Network (CAN) Europe domaga się szybszej, sprawiedliwej i zrównoważonej transformacji energetycznej, która do 2040 roku zapewni czerpanie energii w 100% ze źródeł odnawialnych, a także wzywa rządy krajów UE do bezprecedensowego i zrównoważonego rozwoju energii słonecznej i wiatrowej. Zapraszamy do zapoznania się z informacją prasową dostępną [tutaj](#) i wezwaniem do działania [tutaj](#).

⁴ Dostępnych jest szereg badań szacujących potencjał energii odnawialnych odnoszących się szczególnie do krajów Europy Środkowo-Wschodniej; Bułgaria: <https://csd.bg/publications/publication/wind-power-generation-in-bulgaria/>, https://csd.bg/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2020_05/SEE-Coal-Exit_WEB.pdf; Czechy: <https://www.komoraoze.cz/?fullpage=1&clanek=186>; Polska: <https://instrat.pl/en/res-potential/>; Rumunia: <https://bankwatch.org/publication/the-romanian-renewable-energy-sector-a-potential-still-untapped>; Węgry: <http://munkacsy.web.elte.hu/ERRE%20VAN%20ELORE%201.2x.pdf>.

⁵ W regionie Europy Środkowo-Wschodniej już dziś istnieje w tym obszarze szereg inspirujących inicjatyw: <https://caneurope.org/campaigns/renewables>.

ograniczać się do wykorzystania w takich trudnych do zdekarbonizowania sektorach, jak produkcja stali i produktów chemicznych, lotnictwo, transport długodystansowy i ciężki transport drogowy;

- Kształtowania właściwych sygnałów cenowych dla przedsiębiorstw; szkodliwe dla środowiska subsydia dla paliw kopalnych powinny zostać wycofane, koszty zewnętrzne zinternalizowane, a także muszą zostać uwzględnione koszty zaniechania polityki klimatycznej;
- Wprowadzenia odpowiednich polityk i środków regulacyjnych, zmniejszenia obciążeń administracyjnych w połączeniu z adekwatnym finansowaniem zmierzającym do stworzenia przyszłego systemu energetycznego, który będzie w 100% oparty o źródła odnawialne, zrównoważony i sprawiedliwy, a jednocześnie będzie przynosić korzyści lokalnym społecznościom i chronić bioróżnorodność. Dla osiągnięcia tego celu kluczowe jest dobre zarządzanie oparte na dialogu i zaangażowaniu obywateli.

Nie wolno zaprzepaścić otwierającej się możliwości do przeprowadzenia niezwykle potrzebnej i pilnej transformacji energetycznej. Aby to było możliwe, należy stworzyć prawne i finansowe ramy, które umożliwią różnym podmiotom aktywne uczestnictwo w tym procesie. Wszyscy muszą mieć szansę wnieść swój wkład. Aby w pełni urzeczywistnić potencjał energii odnawialnej w regionie, częścią transformacji muszą być zarówno firmy z sektora publicznego i prywatnego, jak i gospodarstwa domowe i całe społeczności. Środki finansowe na ten cel już są: dostępne fundusze unijne, a także środki z handlu emisjami powinny bezpośrednio wspierać sprawiedliwą i inkluzywną transformację w kierunku energetyki odnawialnej, wspomaganą przez szeroko zakrojone działania na rzecz efektywności energetycznej i magazynowania energii. Nasze społeczeństwa gotowe są na zmianę - nie ulega wątpliwości, że obywatele i obywatelki chcą coraz większego udziału energii wiatrowej i słonecznej w naszych krajach. Choć może się to wydać zaskakujące, z badania⁶ przeprowadzonego tej jesieni przez YouGov w 10 krajach europejskich wynika, że mieszkańcy Europy Środkowo-Wschodniej należą do największych zwolenników nowych projektów wiatrowych i słonecznych w pobliżu miejsca swojego zamieszkania, są też najsilniej przekonani, że ich rządy powinny robić więcej, aby przeciwdziałać kryzysowi klimatycznemu.

Z poważaniem,

Wojciech Szymalski, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Polska

Danita Zarichinova, Ivaylo Popov, Za Zemiata, Bułgaria

Barbora Urbanova, Centre for Transport and Energy, Republika Czeska

Valentin Sălăgeanu, Greenpeace, Rumunia

Andras Lukacs, Clean Air Action Group, Węgry

Katarina Jurikova, Greenpeace, Słowacja

W imieniu 41 organizacji z Bułgarii, Czech, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier:

Bułgaria

- EA Za Zemiata - Friends of the Earth Bulgaria - Екологично сдружение "За Земята"
- Greenpeace Bulgaria - Грийнпийс - България

Czechy

- Centre for Transport and Energy - Centrum pro dopravu a energetiku
- Zygón
- Society for Sustainable Living/Czech Republic - Společnost pro trvale udržitelný život
- Calla - Association for Preservation of the Environment - Calla - Sdružení pro záchranu prostředí

⁶ <https://europeanclimate.org/resources/europeans-support-new-wind-and-solar-projects-in-their-local-area/>; wszystkie dane liczbowe badania pochodzą od YouGov Plc, chyba że zaznaczono inaczej. Wielkość próby wyniosła 10 547 osób dorosłych. Pracę terenową wykonano w dniach 24 września - 6 października 2021 r. Kwestionariusz wypełniany był online. Uzyskane dane liczbowe zostały zważone i są reprezentatywne dla wszystkich osób dorosłych (powyżej 18 r.ż.) zamieszkujących UK, Francję, Włochy, Niemcy, Rumunię, Bułgarię, Grecję, Polskę, Czechy i Hiszpanię.

- Ecumenical Academy - Ekumenická akademie
- NESEHNUTI (Independent Social Ecological Movement)
- Greenpeace Czechia - Greenpeace Česká republika
- Czech Environmental Partnership Foundation - Nadace Partnerství
- Ecological Institute Veronica - Ekologický institut Veronica (ČSOP)

Węgry

- Clean Air Action Group - Levegő Munkacsoport
- Energiaklub
- NSC-Friends of the Earth Hungary - MTVSZ
- WWF Hungary - WWF Magyarország

Polska

- Ecological Assotiation EKO-UNIA - Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA
- Institute for Sustainable Development Foundation - Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju
- Development YES - Open-pit mines NO Foundation - Fundacja "Rozwój TAK - Odkrywki NIE" (RT-ON)
- Polish Ecological Club Mazovian Branch - Polski Klub Ekologiczny Okręg Mazowiecki
- The Alliance of the Associations Polish Green Network - Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć
- BOMIASTO - Stowarzyszenie BOMIASTO
- Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne "Wspólna Ziemia"
- Greenpeace Poland - Fundacja Greenpeace Polska
- WWF Poland - WWF Polska

Rumunia

- Greenpeace Romania - Greenpeace România
- Bankwatch Romania - Bankwatch România
- 2 Celsius
- Romania in Transition - România în Tranzitie
- Permaculture Research Institute of Romania - Institutul de Cercetare în Permacultura din România
- Reteaua.org

Słowacja

- Center of Environmental Activities - Centrum environmentálnych aktivít
- Eviana - Eviana
- Centre for sustainable alternatives (CEPTA) - Centrum pre trvaloudržateľné alternatívy (CEPTA)
- Greenpeace Slovakia - Greenpeace Slovensko
- Slovak Climate Initiative - Slovenská klimatická iniciatíva
- Extinction Rebellion Slovakia - Extinction Rebellion Slovensko
- Raptor Protection of Slovakia - Ochrana dravcov na Slovensku
- Tatry Civic Association - Občianske združenie TATRY
- Concerned mothers - Znepokojene matky
- SOSNA association - SOSNA o.z.
- Nestrácajme čas